

En 25-åring liv och leverne

WENDELAS VÄNNER I ORD OCH BILD
AV PER ERIC MATTSSON

Bakgrunden

När Brita Hebbe 1974 gav ut sin spännande och väldokumenterade biografi *Wendela - en modern 1800-talskvinna* var Wendela Hebbe i stort sett okänd och bortglömd i hela landet. Inte ens i Södertälje, där hennes sommarhus fortfarande stod kvar inklämt i Astras industriområde i Snäckviken, var det många som kände till henne. Huset kallades i folkmun Hebbevillan eller ibland Signe Hebbes hus efter Wendelas dotter Signe, som under Södertäljetiden 1863-88 hade sitt genombrott som internationell operasångerska. Signe Hebbe var då den mest kända av de två med bl a egna konsertframträdanden nästan varje år i traktens kyrkor.

Överst till höger. Det tidigaste fotografiet av Hebbevillan är från 1890-talet strax efter det att Wendela och Signe Hebbe flyttat därifrån. Överst till vänster Brita Hebbe som skrev boken om Wendela. Hon var liksom Wendela ingift i Hebbesläkten. Därunder Hebbevillan fotograferad 1972 av O. Haag, som själv bott i huset.

Fler och fler läste Brita Hebbes bok och upptäckte kapitlet om Snäckvikenvillan, som Brita Hebbe såg som en kärleksgåva till Wendela Hebbe från hennes arbetsgivare Lars Johan Hierta. En av dem som fascinerades av Wendela och hennes historia var bibliotekschefen i Södertälje **Inger Mattsson**, Redan året därpå den 7 september 1975 ordnade hon en soaré i det nästan fallfärdiga huset.

Då kom bokens författare Brita Hebbe och berättade om sin namne. En sagotant läste sagor av Wendela Hebbe och en flöjtist och en sångare framförde sånger av Wendela och hennes vän och kollega på Aftonbladet Carl Jonas Love Almqvist. Dagen intog en särställning i bibliotekets programverksamhet det året enligt bibliotekets egen årsberättelse.

forts. på nästa sida

11 SÖDERTÄLJE

Säljes

Charmigt kulturhus

Villa från början av 1800-talet i två våningar uppförd av timmer med stående locklistpanel (vackra tidstypiska smickerier runt dörrar och tak). Boendeyta: 300 kvm. Villan vid Snäckviken med vacker sjöutsikt. En flyttning av villan till Kattsvansen, nära centrum, kan bli aktuell.

För vidare information kontakta Erik Hoas eller Börje Fredin. Tel. 326 20 ankn 2405 el 1202.

1979

Kampen börjar

Den 7 september 1975, dagen för soarén i huset, blev, kan man säga, starten för den "aktionsgrupp", som 1983 konstituerades under namnet Wendelas Vänner. Ordförande blev **Inger Mattsson**. En annan entusiast i styrelsen var **Eric Silas Lindqvist**, kommunalpolitiker, statstjänare och boksamlare av rang (på bilden nedan med Wendela Hebbes roman Brudarne)). Han skänkte senare sin omfattande Almqvistsamling till Wendelas Vänner. Föreningen växte snabbt och fick inom kort flera hundra medlemmar.

Flytta Hebbevillan kostar miljonen

Men vart kan den "rullas"?

1980

Hoppet ute för Hebbevillan?

1982

SÖDERTÄLJE: Kommunen vill inte ha Hebbevillan. Och då rivs den med all sannolikhet.

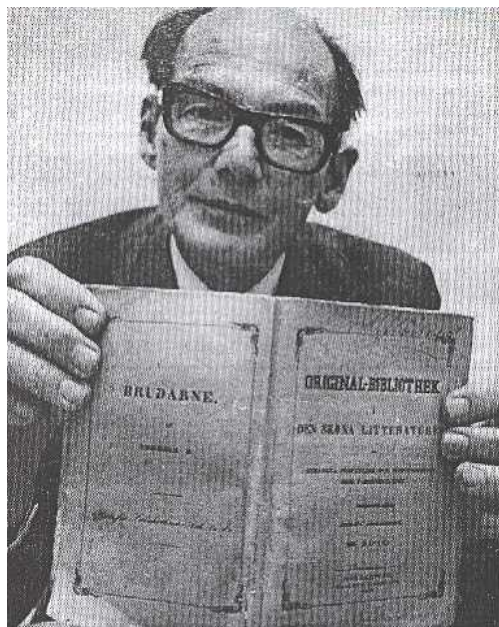
Hebbevillan är ett av de få kvarvarande kulturhusen i Södertälje. Kommunen beslutat tacka nej till ett förslag att flytta den till Snäckviken.

Stödförening för Wendelas hus bildas i kväll

SÖDERTÄLJE: I kväll — torsdag den 10 maj — möts Wendela Hebbes Vänner i Södertälje för att bilda en stödförening. Och var möts man om inte i Wendelas eget rum i Lina-biblioteket. Bakom urn-

Wendela Hebbes rättsvingshotade hus, vid Snäckviken i Södertälje. Vid kvällens möte ges information — och föreningen konstitueras. I samband med mötet visas också ett bildorg-

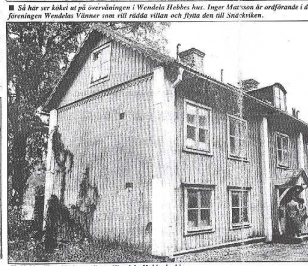
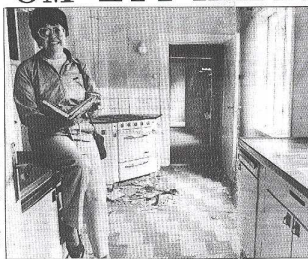
1983

■ Så ser den ut — Sveriges första flickbok! Romanen "Brudarne", skriven av Wendela Hebbe 1846, inropad på auktion nyligen av den kände södertäljebibliofilen Eric Silas-Lindqvist — för Wendelas Vännerns blivande bibliotek. Foto: Thomas Brandt.

WENDELAS VÄNNER DRÖMMER OM ETT KAFÉ. men klarar de impen i huset?

SÖDERTÄLJE: En liten bit värdshuset från 1846 ska bli ett kafé. Men det är inte så enkelt som det ser ut. För att kunna flytta Hebbevillan till Snäckviken måste man först bota huset. Det är en uppgift som inte är enkel. För att kunna flytta Hebbevillan till Snäckviken måste man först bota huset. Det är en uppgift som inte är enkel. För att kunna flytta Hebbevillan till Snäckviken måste man först bota huset. Det är en uppgift som inte är enkel.

En del av styrelsen för Wendelas Vänner samlade för överläggning i ett trots motgångar ljusnande läge. Från vänster suppleant Inga Lindblad, Ingemar Lundkvist sekreterare, Inger Mattsson ordförande, Eric Silas Lindqvist vice ordförande och Lotta Appelberg kassör. Foto: Kjell Gustavsson.

10 11 SÖDERTÄLJE

Skall de lyckas rädda Hebbe-huset?

Fredagen den 9 december 1983

Första styrelsen
Inga Lindblad, Ingemar Lundkvist, Inger Mattsson, Eric Silas Lindqvist och Lotta Appelberg

En del av styrelsen för Wendelas Vänner samlade för överläggning i ett trots motgångar ljusnande läge. Från vänster suppleant Inga Lindblad, Ingemar Lundkvist sekreterare, Inger Mattsson ordförande, Eric Silas Lindqvist vice ordförande och Lotta Appelberg kassör. Foto: Kjell Gustavsson.

1984

1985

Hebbervillan flyttas till Lina tegelbruk

Militären backar ur Ingen flyttning av Hebbevillan

HEBBE VILLAN MONTERAS NED — och varje stock märks

■ ■ SÖDERTÄLJE: Vad ska det bli av Hebbevillan? Villan som mot alla odds klarat sig undan grävskoporna håller nu i all tysthet på att nedmonteras för att i en framtid byggas upp igen någons-
tans.

— Vi lyckades i alla fall till sist att rädda huset undan rivning och den lösningen är vi nöjda med. Nu vet vi att det kommer att räddas för framtiden, säger Luger Mattsson, ordförande för föreningen Wendelas vänner.

Nedmonteringen sker mycket varsamt och hjälpt för hand.

— Bästa hjälpmedlen är de gamla hederliga verktygen kofot och spett. Och vi har sagt näst allt för hand för brandrisken är stor i det snorstorra virket, säger Robert Horvat, en av dem som sköter nedmonteringen.

ning i sommar, säger han.

■ **GLADA**

Wendelas vännier är naturligtvis glada åt lösningen. De har kämpat tappert men var färdiga att ge upp då Ing 1 som planerat skulle flytta huset på vattnet till Lina, backade av. Vid ett tillfälle stod

Antikvarie Göran Gelotte är med och märker ut stockarna och övriga byggnadsdetaljer som ska sparas och bevaras. Efter kommer byggnadsarbetarna och tar försiktigt ned bit för bit.

■ **FRASCHA**

— Det är inte överraskningar. Stockarna är förvänsade fräscha. Det kunde man inte vara helt säker på förrän panelen var borta. Det finns inget husbuck i virket. Runt fönstren finns en del röta samt i de undersida stockarna men det är inte omfattande skador, säger Tonten i Ljña finns kvär, Bergvik nrcr vid vattnet finns också en tomt och det tredje alternativet är Torekällberget.

■ **40 000 KR**

— Vi kom förrsten på idén med nedmonterat Björn Ljña visade intresse för att använda huset som världspå Tor

Alltredes som nedmonteringen sker avslöjas ombyggnaderna som enligt vad ärens lopp inuti huset. Överbyggnaden har ursprungligen varit en enda stort rum. En del fönster har satts igen och en invändig trappa har byggts till. Det är idel överraskningar, säger Göran Gelotte.

— Men jag bedömer det från 1830-talet. Jag ska titta kallforsk-

ning i sommar, säger han.

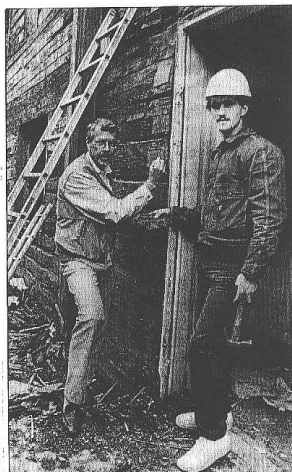
■ **GLADA**
Wendelas vänner är naturligtvis glada åt lösningen. De har kämpat tappert men var färdiga att ge upp då Ing I som planerat skulle flytta huset på vattnet till Lina, backade ur. Vid ett tillfälle stod faktiskt också grävsoporna på tomten färdiga att gripa in och meja huset med marken.

— Nu får vi använda våra krafter till nästa fas som gäller placeringen. Det finns tre alternativ. Toanten i Lina finns kvar, i Bergvik norr vid vattnet finns också en tomt och det tredje alternativet är Torekällberget.

■ **40 000 KR**
— Vi kom förresten på idén med nedmontering när Björn Lindius visade intresse för att använda huset som vårdshus på Torekällberget. Frågan om placering är tills vidare öppen för oss i föreningen, säger en mycket glad Ingemar Mattsson.

Nedmonteringen kostar för
eningen 40 000 kronor. Då har de
100 000 kronor kvar som grund
plåt till uppbyggandet.
Pengarna har de fått av Vin och

— Vi kommer att behöva mer pengar när den dagen kommer för uppförandet, säger Mattsson.
MAUD SEDERMARK

■ Göran Gelotte märker omsorgsfullt ut varje stock som ska göra det möjligt att bygga upp Hebbevillan igen. Robert Horvat håller i ett stycke mossor som legal som isolering mellan stockarna. Foto: Annika Jonsson.

A v olika skäl gick det inte att rädda huset där det låg. Astra, som köpte fastigheten av Vin-& Spritcentralen, ville riva och bygga nya kontor. Och det skulle bli alldeles för dyrt att flytta huset ansåg man. I december 1984 gav föreningen upp kampen men det visade sig vara en tillfällig uppgivenhet. Snart kom nya flyttplaner men man gav upp igen. Turligt nog blev grävmaskinsföraren, som skulle riva huset, förkyld i rätt ögonblick. Samtidigt skrev **Birgit Tyréus**, journalist från Wendelas hemtrakter i Småland, en artikel i Länstidningen, som fick föreningen att repa mod igen. Man lyckades mobilisera nya resurser. Efter många turer blev det en antikvarisk nedmontering av huset. Vin-& Spritcentralen, fastighetens förre ägare, gjorde genom sin VD **Egon Jacobsson** en avgörande insats genom ett bidrag på hela 125.000 kr, ett belopp som täckte en stor del av kostnaden för nedmonteringen. Stiftelsen **Lars Hiertas Minne**, som med flera bidrag stött föreningen i olika sammanhang, bidrog även här.

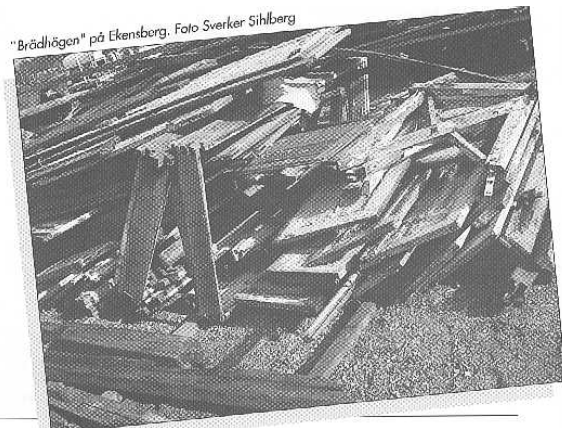
Under stadsantikvarien **Göran Gelottes** ledning monterades huset ned. Det placerades under presenning på ett industriområde i stan. Detta var 1985.

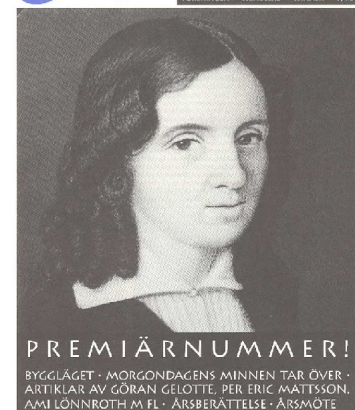
Itio år låg virket och småruttnade. Under tiden hände dock en hel del. 1986 skrev **Göran Gelotte** en 16-sidig skrift om Hebbevillan. Det var bland annat en detaljrik redogörelse för villans byggnadshistoria. Och föreningen fortsatte sin kamp för huset. Man samlade in pengar, ordnade konserter (bland annat med Elisabeth Söderström) och letade efter ny tomt. En viktig händelse var en sexpartimotion i kommunfullmäktige. En annan viktig händelse var **Inga Lewenhaupts** doktorsavhandling om Signe Hebbe (1837-1925), Avhandlingen klargjorde Signe Hebbes stora betydelse inte minst som teaterpedagog för en lång rad framgångsrika skådespelare. Inga Lewenhaupt blev föreningens ordförande 1989 och är nu en aktiv hedersordförande. Inger Mattsson fick inte uppleva det lyckliga slutet. Hon dog i bröstcancer 1991.

I början av 1990-talet kom arbetslösheten och förlamade landet. För Hebbevillan blev det dock en ny chans. ALU (arbetslivsutveckling) var ordet för dagen. Hebbevillan blev ett exempel på historiska byggnader som rustades upp med hjälp av arbetsmarknadsinsatser. Byggmästarföreningens ordförande i Södertälje **Bernt Flinck** gjorde en aktiv och avgörande insats för att få projektet till stånd. En ung arbetslös arkitekt från Stockholm vid namn **Ulrika Bergström** tog sig an projektet, ritade och entusiasmerade alla i sin omgivning. Kommunen erbjöd en ny tomt, stans bästa, vid kanalen och slussen i centrala stan.

"Brädhögen" på Ekenberg. Foto Sverker Sihlberg

Första numret av medlemstidningen 1996. **Lotti Walther** var idégivare och **Signe Andersson** namngivare.

MOTION

Till kommunfullmäktige

Ang. internationellt kvinnohus

De senaste åren har kvinnoorganisationerna i Södertälje samlat kring flera gemensamma verksamheter och manifestationer. Vid årets firande av Internationella Kvinnodagen var temat "Kvinnorna i Södertälje behöver ett hus! Vi har Wendelas Hus!"

Inte bara kvinnoorganisationerna utan också kommunens invandrarförvaltning anser, att det behövs en centralt belägen samlingspunkt, där invandrarkvinnor och svenska kvinnor kan mötas, utveckla personliga kontakter och skapa förståelse olika etniska grupper emellan.

Det råder stor samstämmighet om att Wendelas hus är ett lämpligt hus för en sådan verksamhet.

"Vi har Wendelas hus", men i malpåse, och en arbetsgrupp har utarbetat program för användning och ekonomi. Det som saknas är en plats att återuppföra byggnaden på.

Med stöd av ovanstående yrkar vi,

att kommunfullmäktige uppdrar åt planeringskontoret att framlägga förslag till lämplig plats för återuppförande av Wendelas hus som internationellt kvinnohus.

Södertälje och Järna den 12 juni 1987

Caisa Ekstrand (m)

Ylva Annerstedt (fp)

Marianne Vetterfalk (c)

Signe Andersson (s)

Annika Åhnberg (vpk)

Irina Hoffman (mp)

Vid två tillfällen har föreningen haft monter på bokmässan i Göteborg, 1989 och 1996. Vid första tillfället presenterades Inga Lewenhaupts avhandling om Signe Hebbe, vid det andra boken Tidningskungen Lars Johan Hierta av Ami Lönnroth och Per Eric Mattsson. Till höger Ami och Bertil Torekull 1996. Därövan en bild från bokmässan 1989.

Bilden härövan är ett fotomontage som Länstidningen roade sig med på en helsida den 29 mars 1995. Man placerade in huset i dess blivande miljö nära Sorbonhuset invid kanalen. Och ungefär så blev det. Efter tio års intensivt arbete av många ideella krafter kunde återuppbyggnaden starta i april 1995. Boverket i Karlskrona tillsköt en halv miljon. Bortemot en och en halv miljon fanns då i kassan. Arbetsmarknadsprojektet innebar att arbetslösa byggnadsarbetare, målare och murare skulle lära sig att bygga på 1800-talsvis. Kompletteringsvirke hämtades i Södertäljeskogarna, sågades upp och torkades på plats. En 1600-talsstuga från Bastmora togs till vara. Mossa från skogen och vass från Järnaviken blev isolering, tegel från rivningsfastigheter blev ett nytt tak osv. Den 8 november 1995 på Wendelas namnsdag blev det taklagsfest med ”krans på taknocken, sill, potatis, nubbe och sprudlande tal” (LT).

Den första byggnadsetappen leddes av Ebbalunds hantverkskola under ledning av **Sverker Sihlberg**, den andra av Morgondagens minnen med **Jan Granberg**(bilden till höger). Båda arbetslagen gjorde utmärkta insatser. Sammanlagt ett åttiotal arbetare var tid efter annan sysselsatta med projektet under de tre år som uppförandet tog.

Föreningens ordförande Inga Lewenhaupt lägger en slant under skorstensstocken som traditionen bjuder. Stig Eckerbom och Inga Lindblad är åsyna vittnen.

Ulrika Bergström, projektets arkitekt och Per Eric Mattsson (ny ordförande 1996) begrundar läget. Bild från artikel i LT 1997.

Wendela Hebbes ättling i sjunde led, den 18-åriga Marie Hjortdahl från Köpenhamn, klippte den 9 maj 1998 bandet, som virats runt huset. På husets balkong överlämnade hon till föreningens ordförande Per Eric Mattsson en gåva från de danska ättlingarna. Gåvan var fyra originalporträtt av Stockholmskonstnären Brummer föreställande Wendela och hennes döttrar Fanny, Thecla och Signe. Marie inspirerades av Wendela Hebbe och är nu framgångsrik journalist på Politiken i Köpenhamn med bl a socialreportage på meritlistan.

Under de följande tio åren har Wendela Hebbes Hus blivit en populär lunchrestaurang med uteservering vid kanalen på sommaren. I ett tidigt skede uppenbarade sig **Antoinette Mezher**, bördig från Libanon. Hon ville driva restaurang i huset i stället för det enkla kafé som föreningen själv hade tänkt sig från början. Det blev ett lyckokast. Hon arrenderar bottenvåningen medan föreningen ansvarar för museet på övervåningen. Museet är i huvudsak möblerat med möbler och tavlor, som varit i Wendela och Signe Hebbes ägo och som deponerats av Musikmuseet i Stockholm. Föreningen ordnar regelbundet visningar för grupper och enskilda. Bortemot 1000-talet personer varje år har på detta sätt fått sig till livs Hebbarnas och husets spännande historia.

Wendelas ättling klippte bandet

När Wendela Hebbes hus invigdes var hedersgästen en ung ättling till Wendela Hebbe själv. Marie Hjortdahl, 19, från Köpenhamn har hört berättelser om sin färgstarka morfars morniors farmors mor sedan hon var liten.

Fast att komma till Södertälje och klippa invigningsbandet kändes både spännande och konstigt.
– Jag vet ju egentligen så lite om Wendela, medan andra här vet så mycket, sade hon.

– SIDORNA 12 och 13 –

Bilden ovan till höger: Marie Hjortdahl från Köpenhamn inviger Wendela Hebbes Hus den 9 maj 1998. Föreningens vice ordförande **Signe Andersson** visar upp Brummers originalporträtt av Wendela och hennes döttrar. De var en gåva från de danska ättlingarna vid invigningen. Därunder en interiör från Signe Hebbes rum i museet. Därintill Antoinette Mezher, som nu håller på att avyttra sin restaurang i huset efter tio lyckosamma år. Nederst till höger den första tillställningen i huset. Anne-Sophie och Stig Eckerbom bjöd in sina folkdansvänner på samkväm. Bilderna i vänsterspalten visar en av föreningens eldsjälar, **Inga Lindblad**, som visar den handmålade bård av linneor, som hon målat och som löper under hela taket i husets stora rum.

Kulturprogram och teater

Föreningen anordnar varje år ett tiotal kulturprogram av hög kvalitet i huset. Vad sägs t ex om föredragshållarna år 2000: Bengt Lagerkvist, Birgitta Svanberg, Marianne Forssell (dotter till Vilhelm Moberg), Isa Edholm, Ingeborg Nordin Hennel och Hans Furuhausen. Varje sommar under sju års tid har sommarteater spelats från utescenen i anslutning till huset. Två av dessa föreställningar har haft klar Wendelaanknytning. 2001 spelades en pjäs av Björn Runeborg *Provet* med Michael Cocke som regissör och med Berit Carlberg som Wendela Hebbe. Året därpå spelades *Wendelas mörka lockar* av Cecilia Sidenblad med Irène Lindh och Måns Westfelt som Wendela Hebbe och Love Almqvist. Berit Carlberg, som blev förtjust i platsen, satte samma år upp *Vita Hästen* och agerade själv som regissör, skådespelare och teaterchef. Berit har därefter återkommit varje sommar med sina välregisserade och roliga lustspel.

Utan eldsjälur går det inte att driva en verksamhet som vår. Här är två av de eldigaste, Ann-Marie Koch och Kerstin Holmerin. Båda 80 plus, tro det eller ej.

Överst till höger. Foto från föreställningen *Provet* av Björn Runeborg. Skådespelarna Berit Carlberg, Tove Nilsson och Björn Wahlberg avtackas. Överst till vänster Irène Lindh och Måns Westfelt i *Wendelas mörka lockar* av Cecilia Sidenblad. Ovan *Mr Ernest* av Oscar Wilde som Berit Carlberg satte upp 2005.

Blir du lockad att göra en insats i föreningen.

Vi behöver fler som hjälper till med ditt och datt.

Ring Kerstin Holmerin 08-55037072 eller Signe Andersson 08-55013987.

Läs också Signes krönika på sidan 4

Mollie Faustman

Förutom Wendela och Signe Hebbe har föreningen tagit sig an ytterligare två Wendelaättlingar, som satt märkbara avtryck i svensk kulturhistoria. Wendelas sondotter Mollie Faustman (1883-1966) blev en känd konstnär och författare. I Dagens Nyheter och Idun var hon under många år en populär kåsör under namnet Vagabonde. Det är möjligt att det var Mollie Faustman som introducerade serier i svensk press. Hennes barn Tuttan och Putte (Hampe) blev populära seriefigurer. 2002 gjorde vår medlemstidning WendelAvisan ett temanummer om Mollie Faustman och 2005 ordnade föreningen en utställning med hennes konst.

Hampe Faustman

Molliës son Hampe Faustman (1918-61) blev en känd regissör och skådespelare. Bland hans främsta filmer kan nämnas *Brott och straff* (1945), *Lars Hård* och *Främmande hamn* 1948. Den sistnämnda nominerades enhälligt som svenskt bidrag till filmfestivalen i Cannes före Ingmar Bergmans *Hamnstad* och Hasse Ekmans *Banketten*, I Cannes vann *Den tredje mannen* av Carol Reed med sin kända melodi *The Harry Lime Theme*.

Mollie Faustman

Utställning
i
Wendela
Hebbes
Hus
Södertälje

8 maj -
20 augusti
2005

KATALOG

1912 illustrerade Mollie Faustman sin farmor Wendela Hebbes sagobok *I skogen*. Några originalillustrationer finns i Wendelas Hus. Sagoboken har getts ut av föreningen i nytryck.

Nedan den berömda, men vid Cannesfestivalen utbuade, begravningscenen i slutet av *Främmande hamn* där sjömän från flera länder sjunger Internationals tillsammans. Därintill en bild från arbetet med Hampe Faustmanutställningen. Eva Rehme och Sven Erik Rönnby gjorde utställningen och syns här på Stadsbiblioteket framför den nu nedmonterade träskulpturen *Skogen* av Lenny Clarhäll..

